

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.6.51](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.6.51)

УДК 352.07:338.43:061.1ЄС

*Ю. В. Золотницька,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0002-9278-0707*

*О. А. Опалов,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування ім. М.П. Поліщука,
Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0003-1984-8477*

*О. В. Захаріна,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Поліський національний університет, м. Житомир
ORCID ID: 0000-0002-2622-7663*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

*Y. Zolotnytska
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of economic theory,
intellectual property and public administration,
Polissya National University, Zhytomyr*

*O. Opalov
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of management
of organizations and administration named by M.P. Polishchuk,
Polissya National University, Zhytomyr*

*O. Zaharina
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of economic theory,
intellectual property and public administration,
Polissya National University, Zhytomyr*

PUBLIC MANAGEMENT OF RURAL AREAS' SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

Стаття присвячена дослідженню механізму державного управління сталим розвитком сільських територій України в умовах євроінтеграції. Наведено визначення механізму державного управління сталим розвитком сільських територій. Визначено, що в основі Європейської політики розвитку сільських територій лежить підтримка сільськогосподарських виробників та комплексних проектів розвитку сільської інфраструктури, а також захист довкілля. Європейські програми розвитку сільських територій відповідають загальним пріоритетним цілям Спільної аграрної політики ЄС та мають потужну фінансову підтримку. Встановлено, що пріоритетними напрямками сталого розвитку сільських територій України на сьогодні є: підвищення рівня життя

сільського населення, забезпечення умов збалансованого та повноцінного харчування, зниження рівня безробіття серед сільських мешканців. Доведено, що в основі політики державного управління сталим розвитком сільських територій України мають бути ключові аспекти Концепції розвитку сільських територій та Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації, а також використання позитивного досвіду провідних країн-членів Європейського Союзу.

The article is devoted to the research of the state management mechanism of rural areas sustainable development in Ukraine under the conditions of European integration. The definition of the state management mechanism of rural areas sustainable development, which should be understood as a balanced combination of legal, administrative, financial, economic and socio-psychological methods of state regulation to ensure all components of national security at the level of rural areas and rural people. It is determined that the basis of the European policy of rural development is the support of agricultural producers and complex projects of rural infrastructure development, as well as environmental protection. European rural development programs meet the overall priority objectives of the EU CAP and have strong financial support. It has been established that Ukraine, building its agricultural policy, can relatively easily adapt to the development of agriculture, avoiding mistakes or outright miscalculations that took place in the process of evolution of the CAP. Today, the development of Ukraine's agricultural policy is based on the vast majority of principles from the EU experience. In particular, regarding the provision of state food security and technical regulation of product safety, reforming the system of sanitary and phytosanitary supervision, application of mechanisms of fiscal policy, state support, financial and credit policy, etc. Analysis of the state of socio-economic security of rural residents showed that the priority areas of sustainable development of rural areas in Ukraine today are: improving the living standards of the rural population, ensuring a balanced diet, reducing unemployment among rural residents. It is proved that the main aspects of the Concept of Rural Development and the Concept of Development of Farms and Agricultural Cooperation, as well as the positive experience of the leading member states of the European Union should be the basis of the public administration policy for sustainable development of rural areas in Ukraine.

Ключові слова: державне управління; механізм державного управління; сталий розвиток; сільські території; Спільна аграрна політика; Європейський Союз.

Keywords: public management; mechanism of public administration; sustainable development; rural areas; Common Agricultural Policy; European Union.

Постановка проблеми. Інтеграція України та Європейського Союзу окреслює новий вектор в розвитку села та сільських територій нашої держави. Європейський сільськогосподарський сектор розвивається відповідно до цілей та завдань Спільної аграрної політики (САП), в основу якої покладено збереження та розвиток економічного сектора, заснованого на праці членів родини та сімейних фермах, що не дає змоги запровадити тут принципи промислового виробництва та конкурентних ринків [13].

У відповідності до резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 [15] Україною було проголошено та прийнято на період до 2030 р. сімнадцять ключових Цілей сталого розвитку [11], які охоплюють практично весь комплекс існуючих проблем розвитку країни. Як зазначено в Указі президента України № 722/2019 «цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проектів прогностичних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України» [9].

Вирішення переважної більшості окреслених проблем сталого розвитку неможливе без реалізації адаптивної та збалансованої державної аграрної політики, що ґрунтується на захисті інтересів сільських громад та селян. Наразі, Україна знаходиться на шляху пошуку найефективнішої моделі функціонування сільськогосподарського сектору, балансуючи між великотоварним виробництвом та малими й середніми формами фермерства. Тому ефективний механізм управління аграрним сектором та розвитком сільських територій, який діє у розвинутих європейських країнах, може слугувати прикладом для наслідування за умов його адаптації до специфіки розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові аспекти становлення та розвитку сільських територій були у центрі наукових досліджень відомих українських вчених: Забуранної Л.В., Залізка В.Д.,

Кропивка М.Ф., Лупенка Ю.В., Маліка М.Й., Саблука П.Т., Славкова О.П., Стегней М.І., Юрчишина В.В. та багатьох інших. У своїх працях науковцями враховано соціально-економічні та демографічні фактори розвитку сільських територій, окреслено роль децентралізації та державної політики у формуванні необхідних умов розвитку сільських територій тощо.

Так, М.І. Стегней вважає, що «основною проблемою сучасної політики розвитку сільських територій України є відсутність послідовного й безперервного контролю та належного рівня відповідальності за прорахунки й невиконання намічених зобов'язань» [10]. Дане зауваження є цілком слушним, оскільки, на нашу думку, незважаючи на існування значної кількості державних заходів і програм підтримки як села, так і фермерства, їх ефективність та результативність лишається на досить низькому рівні.

Роль і функції державного та публічного управління в розвитку аграрної сфери досліджували: Архипенко І.М., Жовнірчик Я.Ф., Застожинова І.В. Котух К.А., Лузан Ю.А., Паламарчук Т.М., Черевко Г.В. та інші.

Так, Я.Ф. Жовнірчиком було окреслено механізм публічного управління розвитку аграрного сектора економіки як «спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових принципах і функціях, забезпечуючи за допомогою певних форм, методів і засобів ефективне функціонування системи публічного управління для досягнення поставленої мети та розв'язання протиріч» [3]. Під публічним управлінням сільськогосподарського виробництва вчений розуміє опосередкований цілеспрямований управлінський вплив на процеси відтворення в галузі з метою забезпечення реалізації цілей державної аграрної політики [3].

Вважаємо, що під *механізмом державного управління сталим розвитком сільських територій* слід розуміти збалансоване поєднання правових, адміністративних, фінансово-економічних та соціально-психологічних методів державного регулювання задля забезпечення всіх складових національної безпеки на рівні сільських територій та сільських поселень.

На сьогодні поширеним явищем є неспівпадіння загальнодержавних та регіональних інтересів суб'єктів публічної політики. Вважаємо, що серед ключових причин, окрім іншого, є й те, що Україна, декларуючи європейські принципи та стандарти, не враховує соціально-економічні та історичні фактори розвитку нашої держави та, сформований на цьому підґрунті, менталітет українців. Таким чином, ключові аспекти реалізації державного механізму управління сталим розвитком сільських територій в умовах європейської інтеграції України потребують поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення ключових факторів сталого розвитку сільських територій в умовах євроінтеграції України. Для досягнення поставленої мети було окреслено наступні завдання:

- здійснити аналіз механізмів державного управління аграрним сектором економіки країн Європейського Союзу;
- визначити пріоритетні напрями сталого розвитку сільських територій України з урахуванням європейського досвіду.

Методологія дослідження. У процесі дослідження використано діалектичні методи пізнання процесів і явищ, монографічний метод (аналіз складових аграрної політики країн Європейського Союзу щодо управління розвитком аграрного сектору та сільських територій), емпіричний метод (щодо комплексної оцінки сучасного стану об'єкта дослідження), порівняльного аналізу (визначено проблеми розвитку сільських територій в Україні), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків).

Виклад основних результатів дослідження. Як показує досвід Європейського Союзу, обґрунтована аграрна політика є ключовим елементом сталого та успішного розвитку сільських територій. Концепція розвитку сільського господарства та агропромислового сектору, що покладена в основу Спільної аграрної політики ЄС впродовж десятиліть свого існування постійно розвивалася та вдосконалювалася, відповідаючи на виклики та потреби суспільства.

На сьогодні, Європейська політика розвитку сільських територій допомагає сільським районам Європейського Союзу вирішувати широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем. Напрямки розвитку сільських територій зафіксовані в рамках САП (the Common Agricultural Policy), яка доповнює вже існуючу систему прямих виплат фермерам та заходи з управління сільськогосподарськими ринками. Європейська політика розвитку сільських територій фінансується за рахунок Європейського Аграрного Фонду Розвитку Сільських Районів (the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)), який виділяє 99,6 млрд. євро на період 2014–2020 рр. Розроблено 118 різних програм розвитку сільських територій в 28 країнах-членах Європейського Союзу, серед них 20 програм – одиничні національні програми, та 8 країн-членів обрали по дві і більше регіональних програм [14].

Політика розвитку сільських територій має три основні напрямки: підтримка сільськогосподарських виробників, захист довкілля, підтримка комплексних проектів розвитку сільської інфраструктури. На проекти розвитку сільської інфраструктури виділено близько 5 % загальних коштів. Кожна країна-член Європейського Союзу має власні програми розвитку сільських територій відповідно до потреб, які базуються принаймні на чотирьох з шести загальних пріоритетних цілей САП ЄС:

- сприяння передачі знань та інновацій в сільське господарство, лісове господарство та сільські місцевості;
- підвищення життєздатності та конкурентоспроможності всіх видів сільського господарства, а також просування інноваційних фермерських технологій, збалансоване управління лісовим господарством;
- сприяння продовольчій організації, підтримка благополуччя тварин і управління ризиками в сільському господарстві;
- відновлення, збереження і зміцнення екосистем, пов'язаних з сільським і лісовим господарствами;

- підвищення ефективності використання ресурсів в аграрному, харчовому, лісовому секторах;
- сприяння соціальної інтеграції, скорочення бідності та економічний розвиток в сільській місцевості [13].

У травні 2018 року було презентовано модернізовану САП на період 2021-2027 рр., яка забезпечить доступ до високоякісних харчових продуктів при збереженні повністю інтегрованого спільного ринку сільськогосподарської продукції в ЄС:

- більший акцент на навколишнє середовище та клімат;
- підтримка переходу до сталого розвитку аграрного сектору;
- розвиток сільських територій.

Бюджет САП становитиме 365 мільярдів євро і надалі будуватиметься навколо двох стовпів: прямих виплат фермерам та фінансування розвитку сільських територій. А останнє ще й передбачає збільшення національних ставок співфінансування. Крім того, сума в розмірі 10 мільярдів євро на програму «Горизонт Європа» підтримає наукові дослідження та інновації в галузі продовольства, сільського господарства, розвитку сільської місцевості та біоекономіки [14].

Україна, вибудовуючи свою аграрну політику, може відносно легко адаптуватися для розвитку сільського господарства, уникнувши помилок чи відвертих прорахунків, що мали місце в процесі еволюції САП. На сьогодні в основу розвитку аграрної політики України покладено переважну більшість принципів, що ґрунтуються на досвіді ЄС. Зокрема, стосовно забезпечення продовольчої безпеки держави та технічного регулювання безпечності продукції, реформування системи санітарного та фітосанітарного нагляду, застосування механізмів фіскальної політики, державної підтримки, фінансово-кредитної політики тощо.

В Україні було прийнято Стратегію розвитку аграрного сектору на період до 2020 року (розпорядження КМ України від 17 жовтня 2013 року №806) [8]. Головна місія стратегії – стабільне забезпечення населення країни якісними і доступними харчовими продуктами та активній участі у вирішенні світової проблеми голоду. Дана стратегія передбачає основні напрямки:

- продовольча безпека, як основна базова функція аграрного сектору; раціональне використання природних ресурсів;
- підвищення конкурентоспроможності сільгоспвиробників;
- дерегуляція господарської діяльності;
- формування довгострокової мотивації (удосконалення фіскальної та податкової політики);
- удосконалення земельних відносин.

Аналізуючи САП ЄС та Стратегію розвитку аграрного сектору України можна визначити, що основні положення стратегії узгоджуються з програмним періодом САП 2014-2020 рр., а саме: сприяння диверсифікації зайнятості в сільській місцевості; збереження екосистем, раціональне використання природних ресурсів; впровадження інноваційної діяльності у сільській місцевості; підвищення конкурентоспроможності фермерів; створення неурядових організацій, робота яких буде направлена на захист прав сільгоспвиробників.

19 липня 2017 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено План заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій, яка була покликана сприяти підвищенню якості життя сільського населення, охороні та збереженню природних ресурсів у сільській місцевості, диверсифікації та розвитку сільської економіки, удосконаленню системи управління сільськими територіями, підвищенню рівня освіти та інформаційно-консультаційного забезпечення [7].

Також у 2017 р. було прийнято Концепцію розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки [4], яка мала на меті підняти українське фермерство на якісно новий рівень, сприяти підвищенню ефективності та конкурентоспроможності фермерських господарств, а також насиченню внутрішнього ринку якісними продуктами та розширенню географії експорту. На реалізацію Концепції в державному бюджеті на 2018 рік було передбачено безпрецедентну суму – один мільярд гривень.

Проте, на сьогодні, соціально-економічний стан сільських територій та умови проживання сільського населення України є незадовільними і характеризуються низькою якістю життя, високим рівнем безробіття, обмеженим доступом до медичних, освітніх, культурних послуг тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що означені Стратегія розвитку аграрного сектору України та Концепція розвитку сільських територій були в основі своїй популістськими, оскільки не містили відповідного нормативно-правового та фінансового підґрунтя.

Що стосується Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки, то з так званого «фермерського мільярду» у 2018 році програмою часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва передбаченої лише для фермерів (додаткова компенсація 15% вартості) скористалися 1987 фермерських господарств на загальну суму 108,93 млн. грн. Користувалися фермери і програмою відшкодування відсоткових ставок за взяті в банківських установах кредити. Таких фермерських господарств було всього 402 і загальна сума використаних коштів становила лише 8,45 млн. гривень [1].

Аналіз рівня доходів населення, зайнятого у сільськогосподарському виробництві, у порівнянні з рівнем доходів населення у промисловості та соціальних гарантій держави проведемо за допомогою рис. 1.

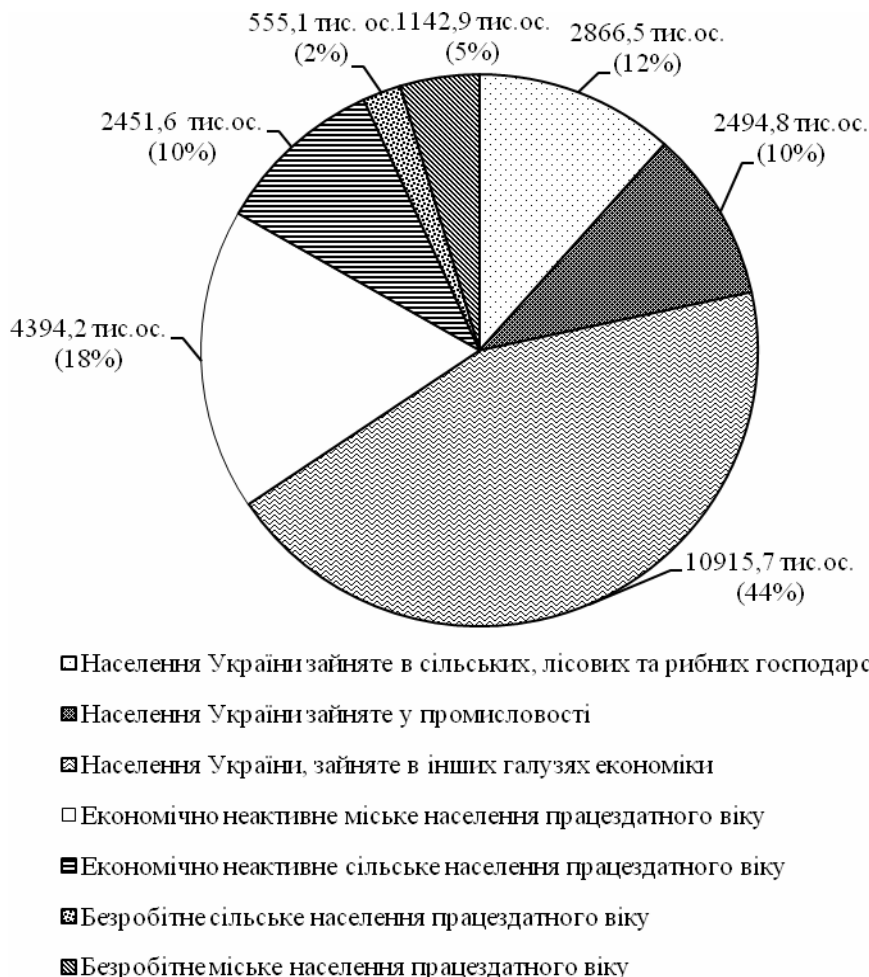
Рис. 1. Динаміка заробітної плати в сільському господарстві та промисловості порівняно з мінімальними державними гарантіями

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України, 2019 р.[2]

Як показує даний рисунок, впродовж останніх восьми років розмір середньої заробітної плати працівників сільського господарства був завжди нижчим від відповідного середнього показника по країні на 20-34 %. Позитивним є той факт, що за 2019 р. відбулося значне зростання середньої заробітної плати працівників сільського господарства на 128 євро, або на 35,9 %, у порівнянні із відповідним показником 2018 р. У 2019 р. відбулося також зростання середньої заробітної плати працівників промисловості – на 209 євро, або на 40,4 %. В наслідок цього, розрив між доходами працівників промисловості та сільського господарства додатково зріс на 81 євро (5,1 %) на користь промисловості.

В цілому, доходи працівників сільського господарства можна оцінити як доволі низькі, хоча вони й перевищують у 4,6 рази прожитковий мінімум та у 2,2 рази мінімальну заробітну плату, встановлені Кабінетом міністрів України.

Аналіз забезпечення рівня зайнятості працездатних жителів сільських територій проведемо за допомогою рис. 2.

Рис. 2. Рівень зайнятості у сільському господарстві та безробіття сільського населення України, 2019

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України, 2019 р.[2]

Як показує даний рисунок у сільському, лісовому та рибному господарствах України зайнято близько 2,9 млн. осіб. Проте кількість економічно неактивних мешканців села серед працездатного населення доволі висока – близько 3,6 млн. осіб, що на 33,3% більше, ніж у 2018 р. Тобто, практично кожен другий працездатний мешканець села офіційно не працевлаштований, проте і не може бути визнаний як безробітний.

За даними державної служби зайнятості, рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні на кінець грудня 2019 р. становив 341,7 тис. осіб, або 1,3 % населення працездатного віку, у сільській місцевості – 2,0 %, у міських поселеннях – 1,0 %.

Рівень безробіття населення віком 15-70 років порівняно з 2018 р. зменшився на 0,7 в.п. та у 2019 р. становив 8,8 % економічно активного населення зазначеного віку, а серед населення працездатного віку – 9,1 %. Для порівняння, відповідний показник у країнах Євросоюзу становить 6,8 %. Рівень безробіття населення працездатного віку у 4,8 рази перевищував рівень зареєстрованого безробіття, розрахованого по відношенню до економічно активного населення працездатного віку (міській місцевості – у 5,9 рази, сільській – у 3,7 рази). Серед безробітних дві третини склали міські мешканці (1,1 млн. осіб), решту – сільські. Зменшення кількості безробітного населення віком 15-70 років відбулося за рахунок зменшення кількості осіб працездатного віку (на 7,1 %).

Кількість неформально зайнятого населення порівняно з 2018 р. зменшилася на 4,2 % та у 2019 р. становила 3,5 млн. осіб, або 21,6 % від кількості всього зайнятого населення. Як наслідок, спостерігалось зростання частки офіційно зайнятого населення з 77,1 % у 2018 р. до 78,4 % у 2019 р. Неформальні трудові відносини переважали у секторі самостійної зайнятості, при цьому частка самозайнятих була більшою в сільській місцевості порівняно з міською (91,0 % проти 42,2 %). Сільське, лісове та рибне господарства було основним видом діяльності неформально зайнятого населення (42,9 %).

Таким чином, можна стверджувати, що хоча рівень безробіття сільського населення нижчий за відповідний середній показник по країні в цілому, ситуацію із працевлаштуванням на селі не можна вважати позитивною. Насправді, серед офіційно визнаних економічно неактивних мешканців села – громадяни віком 25-50 років становлять третину від загальної кількості. Більшість з них взагалі ніколи не ставала на облік у центрах працевлаштування та не вірять, що їм допоможуть знайти гідну роботу або вже просто не мають можливості працювати за станом здоров'я. Такі селяни переважно зайняті на неофіційних сезонних польових роботах та/або забезпечують себе за рахунок ведення присадибного господарства.

Крім цього, відсутні точні розрахунки щодо кількості громадян України, які працевлаштовані (офіційно чи неофіційно) за кордоном. Всі ці міркування ставлять під великий сумнів гучні заяви уряду про скорочення кількості безробітних, і можна зробити висновок, що кількість не працевлаштованих людей насправді набагато більша.

Не менш важливим завданням державної політики сталого розвитку сільських територій має бути забезпечення населення продуктами харчування відповідної якості та кількості, згідно діючих обґрунтованих нормативів, що сприятиме зміцненню продовольчої безпеки країни.

Аналіз споживання основних продуктів харчування на душу населення та частку витрат на придбання кожного з них проведемо за допомогою таблиці 1.

Мінімальні норми харчування згідно з Постановою КМУ «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» у 2019 р. відповідають фактичним обсягам споживання м'яса та м'ясних виробів, яєць, хліба і хлібопродуктів, картоплі, овочів, плодів та фруктів, цукру та олії.

Проте, у порівнянні із раціональними нормами, затвердженими МОЗ України, середньостатистичний українець не забезпечує себе у повній мірі м'ясом та м'ясними виробами, молоком та молочними продуктами, яйцями, фруктами, плодами та ягодами, рибою та олією. Таким чином, індекс достатності споживання основних продуктів харчування є меншим за одиницю.

Статистичні дані доводять, що середньостатистичний українець тяжіє до вегетаріанства. Щоправда у більшості випадків це викликано не життєвими переконаннями, а переважно фінансовими можливостями. Так у 2019 році лише 26 % середньодобового раціону забезпечувалося за рахунок продукції тваринництва, що майже у 2 рази менше від необхідного (55 %) для здорового харчування [2].

Таблиця 1.

Рівень достатності та доступності споживання основних продуктів харчування в Україні, 2019 р.

Види харчових продуктів	Середньомісячні витрати на харчування, євро/особу	Частка у структурі мінімальної заробітної плати (158,0 євро),%	Частка у структурі середньої заробітної плати у сільському господарстві (356,0 євро),%	Мінімальні норми споживання їжі, кг/рік на душу населення *	Раціональні норми споживання їжі **, кг/рік на душу населення	Фактичне споживання їжі, кг/рік на душу населення	Індекс харчової достатності
М'ясо та м'ясна продукція, включаючи субпродукти та тваринні жири	18,55	11,7	5,2	52	80	51,7	0,646
Молоко та молокопродукти	19,79	12,5	5,6	341	380	200,0	0,526
Яйця	2,82	1,8	0,8	231	290	273,0	0,941
Хлібні вироби (хліб і макарони, крупи, борошно, бобові)	8,37	5,4	2,3	94	101	100,8	0,998
Картопля	3,06	1,9	0,8	96	124	143,4	1,156
Овочі, кавуни, дині та гарбузи	4,26	2,7	1,2	105	161	159,7	0,991
Фрукти, ягоди та виноград (без переробки на вино)	6,28	4,0	1,8	68	90	52,8	0,586
Риба та рибні продукти	6,79	4,3	2,0	12	20	10,8	0,540
Цукор	3,19	2,0	0,9	32	38	30,4	0,800
Олія	2,99	1,9	0,8	8	13	11,7	0,900
Разом	76,10	48,2	21,4	-	-	-	-

* розраховано за даними [6]

** розраховано за даними [5]

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України, 2019 р.[2]

В економіці розвинених країн на харчування витрачається в середньому до 18 % усіх доходів. За даними таблиці 1 видно, що у структурі мінімальної заробітної плати частка витрат на харчування становить 48,2 %, а у структурі середньої заробітної плати по галузі сільського господарства – 21,4 %. Найбільша частка витрат у структурі мінімальної заробітної плати та доходів селянина припадає на м'ясні та молочні вироби: 26,0 % та 11,6 % відповідно.

Таким чином, проведені аналітичні розрахунки доводять низький рівень забезпеченості та платоспроможності мешканців сільських територій, високий рівень безробіття, в тому числі прихованого, та розбалансованість раціону харчування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючі викладене, встановлено, що на сьогоднішні пріоритетними напрямками сталого розвитку сільських територій України є: підвищення рівня життя сільського населення, забезпечення умов збалансованого та повноцінного харчування, зниження рівня безробіття серед сільських мешканців.

Зазначені першочергові напрями сталого розвитку сільських територій повністю відповідають загальним принципам сталого розвитку України та ґрунтуються на позитивному досвіді реалізації САП ЄС. Їх реалізація сприятиме втіленню наступних принципів:

- забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці;
- сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
- скорочення нерівності;
- забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;
- забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку.

Вважаємо, що План заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій слід пролонгувати та передбачити відповідне фінансування у Державному бюджеті України на його поетапне втілення. Концепція розвитку сільських територій має узгоджуватися з Концепцією розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації, яка також повинна бути пролонгована та відповідним чином профінансована.

Рушійною силою відродження сільських територій має стати розвиток сімейного фермерства. Задля цього у Державному бюджеті України та місцевих бюджетах територіальних громад слід передбачити фінансову підтримку для створення дорадчих органів, які б надавали консультаційні послуги та проводили роз'яснювальні роботи серед селян, які володіють наділами для ведення особистого селянського господарства. Через консультантів-дорадників дорадчих центрів, голів ОТГ, депутатів сільських/селищних рад, засоби масової інформації пропагувати селянам переваги:

- *податкової самоідентифікації* через голову сімейного фермерського господарства, беручи до уваги досвід розвинутих європейських країн;
- *сільськогосподарської обслуговуючої кооперації*.

Таким чином, виважена державна політика сприяння розвитку сімейного фермерства та сільськогосподарської кооперації забезпечить досягнення більшості декларованих напрямів сталого розвитку України.

Література.

1. Данкевич М. Державна підтримка фермерів у 2018 році: попередні результати. *Вісник фермера України* – URL: <https://farmer.co.ua/ru/presa/item/510-derzhavna-pidtrymka-fermeriv-u-2018-rotsi-poperedni-rezultaty> (дата звернення: 14.06.2020)
2. Державна служба статистики України – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 14.06.2020)
3. Жовнірчик Я. Ф. Публічне управління агропродовольчим сектором в умовах забезпечення економічної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 10. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1514> (дата звернення: 14.06.2020).
4. Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80/print> (дата звернення: 14.06.2020)
5. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 780. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.06.2020)
6. Про затвердження Норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах і енергії: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 03.09.2017 № 1073 – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17#Text> (дата звернення: 14.06.2020)
7. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19.08.2017 р. № 489-р – URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250155691> (дата звернення: 14.06.2020)
8. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.06.2020)
9. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 14.06.2020)
10. Стегней М. І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські реалії / М. І. Стегней // Актуальні проблеми економіки. - 2013. - № 3. - С. 125-133. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_14 (дата звернення: 14.06.2020)

11. Цілі сталого розвитку та Україна / Єдиний веб-портал для органів виконавчої влади України – URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 14.06.2020)
12. European Agricultural Fund for Rural Development / – URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/european-agricultural-fund-for-rural-development (дата звернення: 14.06.2020)
13. The common agricultural policy supports farmers and ensures Europe’s food security. – URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en (дата звернення: 14.06.2020)
14. The European Commission intends to streamline and modernise the EU Common Agricultural Policy (CAP) in its 2021-27 budget / – URL: <https://www.governmenteuropa.eu/common-agricultural-policy-2021-27/95574/>
15. United Nations Sustainable Development Summit 2015 – URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit> (дата звернення: 14.06.2020)

References.

1. Dankevych, M. (2018), “State support of farmers in 2018: preliminary results”, *Visnyk fermeru Ukrainy*, [Online], available at: <https://farmer.co.ua/ru/presa/item/510-derzhavna-pidtrymka-fermeriv-u-2018-rotsi-poperedni-rezultaty> (Accessed 14 Jun 2020)
2. State Statistics Service of Ukraine (2020), [Online], available at: <http://http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 14 Jun 2020)
3. ZHovnirchuk, Ya. (2019), “Public management of the agro-food sector under conditions of enforcement of economic security”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1514> (Accessed 14 Jun 2020).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order “The concept of development of farms and agricultural cooperation for 2018-2020”, [Online], available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80/print> (Accessed 14 Jun 2020)
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution “On approval of sets of food products, sets of non-food products and sets of services for the main social and demographic groups of the population”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF#Text> (Accessed 14 Jun 2020)
6. Ministry of Health of Ukraine (2017), Order “On approval of the Norms of physiological needs of the population of Ukraine in basic nutrients and energy”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-17#Text> (Accessed 14 Jun 2020).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order “On approval of the action plan for the implementation of the Concept of rural development”, [Online], available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250155691> (Accessed 14 Jun 2020)
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), Order “On approval of the Strategy for the development of the agricultural sector of the economy for the period up to 2020”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80#Text> (Accessed 14 Jun 2020)
9. President of Ukraine (2019), Decree “On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030”, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (Accessed 14 Jun 2020)
10. Stehney, M. I. (2013), “Modern directions of ensuring sustainable development of rural areas: European experience and Ukrainian realities”, *Actual problems of economy*, vol. 3, pp. 125-133, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_14 (Accessed 14 Jun 2020)
11. Unified web portal for executive bodies of Ukraine (2020), “Sustainable Development Goals and Ukraine”, [Online], available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (Accessed 14 Jun 2020)
12. European Agricultural Fund for Rural Development (2020), [Online], available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/e/european-agricultural-fund-for-rural-development (Accessed 14 Jun 2020)
13. European Commission (2020), “The common agricultural policy supports farmers and ensures Europe’s food security”, [Online], available at: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en (Accessed 14 Jun 2020)
14. Government Europa (2020), “The European Commission intends to streamline and modernise the EU Common Agricultural Policy (CAP) in its 2021-27 budget”, [Online], available at: <https://www.governmenteuropa.eu/common-agricultural-policy-2021-27/95574/> (Accessed 14 Jun 2020)
15. United Nations (2015), “United Nations Sustainable Development Summit 2015”, [Online], available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit> (Accessed 14 Jun 2020)

Стаття надійшла до редакції 20.06.2020 р.